
Natuurtoets

Bungalowterrein

Boomhiemke

Inhoudsopgave

1	AANLEIDING	3
2	NATUURBESCHERMING IN NEDERLAND	4
3	BESCHRIJVING VAN HET PROJECT	8
3.1	BESCHRIJVING VAN DE PLANLOCATIE	8
3.2	HET HUIDIG GEBRUIK	8
3.3	BESCHRIJVING VAN DE WERKZAAMHEDEN EN HET TOEKOMSTIG GEBRUIK	11
3.4	BESCHRIJVING VAN DE MOGELIJK OPTREDENDE STORING	11
4	EFFECTEN VAN HET PROJECT OP BESCHERMDE NATUURWAARDEN.....	13
4.1	WERKWIJZE	13
4.2	FLORA	13
	<i>Inventarisatie flora.....</i>	<i>13</i>
	<i>Effecten op beschermde flora</i>	<i>14</i>
4.3	VOGELS	14
	<i>Inventarisatie vogels</i>	<i>14</i>
	<i>4.3.1 Effecten op beschermde vogels.....</i>	<i>15</i>
4.4	ZOOGDIEREN	15
	<i>4.4.1 Inventarisatie zoogdieren.....</i>	<i>15</i>
	<i>4.4.2 Effecten op beschermde zoogdieren</i>	<i>16</i>
4.5	AMFIBIEËN EN REPTIELEN.....	17
	<i>4.5.1 Inventarisatie amfibieën en reptielen</i>	<i>17</i>
	<i>4.5.2 Effecten op beschermde amfibieën en reptielen.....</i>	<i>17</i>
4.6	VLINDERS	18
	<i>4.6.1 Inventarisatie vlinders</i>	<i>18</i>
	<i>4.6.2 Effecten op beschermde vlinders.....</i>	<i>18</i>
4.7	OVERIGE FAUNA	18
	<i>4.7.1 Inventarisatie overige fauna.....</i>	<i>18</i>
	<i>4.7.2 Effecten op beschermde overige fauna.....</i>	<i>18</i>
4.8	BESCHERMDE GEBIEDEN	18
	<i>4.8.1 Inventarisatie beschermde gebieden</i>	<i>18</i>
	<i>4.8.2 Inventarisatie beschermde habitattypen.....</i>	<i>19</i>
	<i>4.8.3 Effecten op beschermde habitattypen</i>	<i>20</i>
	<i>4.8.4 Inventarisatie beschermde soorten.....</i>	<i>20</i>
	<i>4.8.5 Effecten op beschermde soorten</i>	<i>21</i>
5	CONCLUSIES	22

LITERATUUR

Bijlage 1: Overzicht plangebied

Bijlage 2: Natura 2000-doelen

1 AANLEIDING

Vakantiepark Boomhiemke is van plan om op een deel van de camping een 14 tal bungalows te bouwen en 28 bestaande stacaravans te vervangen. Dit gebied bestaat nu uit een terrein met stacaravans. De camping heeft hiervoor de nodige vergunningen aangevraagd waaronder een bouw aanvraag. Alvorens deze vergunning kan worden verleend dient getoetst te worden of de bouw strijdig kan zijn met de huidige natuurwetgeving te weten de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet. Camping Boomhiemke heeft Bureau Molenaar gevraagd dit onderzoek te verrichten.

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de huidige relevante natuurwetgeving in Nederland. In hoofdstuk 3 wordt een overzicht gegeven van de planlocatie en het huidige en toekomstig gebruik van het terrein. In hoofdstuk 4 wordt nagegaan in hoeverre het project invloed kan hebben op de aanwezige beschermde soorten en op de natuurbeschermingsgebieden. In hoofdstuk 5 worden enkele voorstellen gedaan voor te treffen voorzorgen of maatregelen. Hoofdstuk 7 tenslotte bevat de conclusies.

Figuur 1: Ligging planlocatie op west Ameland.

2 NATUURBESCHERMING IN NEDERLAND

De Nederlandse natuurwetgeving

De Nederlandse natuurwetgeving is onder te verdelen in gebiedsbescherming en soortbescherming. De gebiedsbescherming omvat de beschermde natuurmonumenten (aangewezen in het kader van de Natuurbeschermingswet) en de Speciale Beschermings Zones (SBZ), aangewezen in het kader van de Vogel- en/of de Habitatrictlijn. De gebiedsbescherming van de SBZ is per 1 oktober 2005 geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. Daarnaast kunnen gebieden aangewezen zijn als onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Deze gebieden behoren eveneens tot de beschermde gebieden. Globaal kan gesteld worden dat de gebiedsbescherming gericht is op de bescherming van de waarden waarvoor een gebied is aangewezen. Deze bescherming is gebiedspecifiek, maar kent wel de zogenaamde externe werking. Dat wil zeggen dat ook handelingen buiten het beschermde gebied niet mogen leiden tot verlies aan kwaliteit binnen het beschermde gebied.

De soortbescherming is opgenomen in de Flora- en faunawet. De soortbescherming is niet gerelateerd aan gebieden en geldt overal in Nederland, dus ook buiten de beschermde gebieden. Projecten worden getoetst aan de directe invloed op beschermde waarden binnen de grenzen van het plangebied.

Conform deze wet is de initiatiefnemer bij ruimtelijke ingrepen verplicht op de hoogte te zijn van mogelijke voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het plangebied. Vanuit deze kennis dienen plannen en projecten getoetst te worden aan eventuele strijdigheid met de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet.

Flora- en faunawet

De bescherming van soorten op grond van de Flora- en Faunawet bestaat in principe uit een aantal algemene verbodsbepalingen, een zorgplicht en uit een stappenplan voor beoordeling van projecten die mogelijk negatieve effecten hebben op plant- en diersoorten. Zo geven de verbodsbepalingen aan dat het verboden is om soorten te vernietigen of te verstoren. De zorgplicht houdt grofweg in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn handelen nadelige gevolgen heeft voor flora of fauna, verplicht is om dit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs kan worden gevergd, dan wel om alles te doen dat in redelijkheid kan worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen of, als dat niet kan, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. Het is mogelijk hiervoor een ontheffing aan te vragen.

Onder de werking van de Flora- en faunawet vallen circa 1.000 dier- en plantensoorten. Alle inheemse zoogdieren (m.u.v. de huismuis en zwarte en bruine rat), vogels, amfibieën en reptielen zijn beschermd. Tevens heeft een aantal soorten planten, vissen, insecten en ongewervelden een beschermde status. Voor de in het wild voorkomende planten en dieren geldt de algemene zorgplicht (art. 2).

Volgens de Flora- en faunawet mogen beschermde dier- en plantensoorten niet worden verwond, gevangen, opzettelijk worden verontrust of gedood. Voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet worden beschadigd, vernield of verstoord.

Beschermde planten mogen op geen enkele wijze van hun groeiplaats worden verwijderd of vernield. De verbodsbepalingen van de wet staan genoemd in onderstaand kader.

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde planten:

Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde dieren:

Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen van dieren. Het met het oog op bovengestane doelen opsporen van dieren.

Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van dieren

Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen wegnemen, verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren.

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van dieren

De werkingsfeer van de Flora- en faunawet is niet beperkt tot of gerelateerd aan speciaal aangewezen gebieden, maar geeft soorten overal in Nederland bescherming.

Ontheffing

In artikel 75 van de Flora en faunawet worden de ontheffingsmogelijkheden weergegeven. Op 22 februari 2005 is de 'AmvB met wijzigingen van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen' in werking getreden. In deze AMvB wordt het strenge beschermingsregiem van toepassing op beschermde soorten die tevens (ernstig) bedreigd zijn. Voor de algemeen voorkomende soorten geldt voor een aantal verbodsbepalingen bij o.a. ruimtelijke ingrepen een vrijstelling.

Bij de beoordeling van aanvragen voor ontheffing ex art. 75 van de Flora- en faunawet maakt het uitvoeringsbureau van het ministerie van LNV (Dienst Regelingen) onderscheid in drie lijsten van soorten, te weten:

1. Algemeen voorkomende soorten, waarvoor een vrijstelling geldt voor overtredingen van artikel 8 t/m 12 bij de uitvoering van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik.
2. Minder algemene soorten die niet voorkomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt een vrijstelling wanneer een door het ministerie goedgekeurde gedragscode is opgesteld. Wanneer deze niet is opgesteld is een ontheffing nodig. In deze categorie vallen ook alle vogelsoorten.
3. Strikt beschermde soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bijlage 1 van de AMvB. Voor deze soorten geldt een streng toetsingskader waarbij moet worden aangetoond dat er sprake is

van een in of bij de wet genoemd belang, er geen alternatieven zijn en de ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Wanneer er in het kader van de Flora- en faunawet een ontheffing dient te worden aangevraagd, kent de wet twee soorten toetsen. Welke toets dient te worden toegepast is afhankelijk van de dier- of plantensoort waar de ontheffingsaanvraag betrekking op heeft:

1. de lichte toets voor soorten van tabel 1 en 2:

- ontheffing is mogelijk als de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen.

2. de uitgebreide toets voor soorten van tabel 3 en de vogelsoorten:

- de werkzaamheden mogen het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen, en

- er is geen alternatief, en

- de activiteit wordt uitgevoerd ten behoeve van een 'maatschappelijk belang', zijnde: onderzoek/ onderwijs, herpopulatie / herintroductie, bescherming flora/ fauna, veiligheid luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid, tegengaan van verlast door dieren, werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in land- en bosbouw, bestendig gebruik en uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet regelt onder andere de bescherming van aangewezen natuurgebieden. Terreinen en wateren die vanwege hun natuurschoon of natuurwetenschappelijke waarde van algemeen belang zijn, kunnen aangewezen worden als Beschermd Natuurgebied. Planten en dieren kunnen worden aangewezen als beschermde soorten. Volgens de Natuurbeschermingswet is voor het verrichten van handelingen die schadelijk (kunnen) zijn voor het beschermd gebied een vergunning vereist. Deze vergunningsplicht geldt ook voor handelingen buiten het beschermd gebied, die wel gevolgen kunnen hebben voor het beschermd gebied zelf. Dit is de zogeheten *externe werking*. In oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht geworden waarbij de gebiedsbescherming uit de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn is geïmplementeerd in de nieuwe Natuurbeschermingswet. Een belangrijk aspect hierbij zijn de instandhoudingsdoelstellingen die voor een gebied gelden. De huidige ontwerpbesluiten voor de Natura 2000-gebieden – met daarin genoemd de instandhoudingsdoelen - zijn bepalend.

Voor handelingen of projecten in of rond een Natura 2000-gebied die een negatieve invloed kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied dient een vergunning te worden aangevraagd. Bij de beoordeling van effecten wordt onderscheid gemaakt in 'verslechtering of verstoring' en 'significante effecten'. Voor beide beoordelingen moet een vergunning worden aangevraagd, maar bij significante effecten wordt daarbij tevens getoetst aan de zgn. ADC-criteria. Er moet in dat geval alternatievenonderzoek (A) worden uitgevoerd (kan de activiteit niet elders of anders, met geen of minder effecten), er dienen dwingende redenen van groot openbaar belang (D) te worden aangetoond en compensatie (C) van (resterende) effecten is noodzakelijk. Bij effecten op prioritaire soorten of habitats is in principe een adviesaanvraag bij de Europese Commissie nodig. Beperkte, niet-significante effecten worden beoordeeld door middel van een 'verslechterings- en verstoringstoets', mogelijke significante effecten via een 'passende beoordeling'. De beoordeling van signi-

ficantie dient plaats te vinden in combinatie met effecten van andere activiteiten (zgn. cumulatieve effecten).

De Provincie is bij de vergunningaanvraag het bevoegd gezag.

Wanneer de Natura-2000 gebieden definitief zijn aangewezen worden de beschermde natuurmonumenten die binnen deze gebieden vallen niet langer beschermd als Beschermd Natuurmonument maar op grond van de Natura-2000 wetgeving.

3 BESCHRIJVING VAN HET PROJECT

3.1 Beschrijving van de planlocatie

De camping ligt ten noorden van het dorp Hollum op west Ameland (zie figuur 1). De camping ligt ter weerszijden aan het Jan Roepepad. Het grenst in het noorden aan de aan duingebied en aan het zuiden aan landbouwpercelen van de polder van Hollum. Op de grens van het duingebied en de camping ligt een fietspad.

Het plangebied bestaat uit een deel van de camping waar nu stacaravans aanwezig zijn. Het zuidelijk deel gebied ten zuiden van het plangebied blijft een caravancamping. Ten noorden van het plangebied zijn in het recente verleden bungalows geplaatst.

In het plangebied is nu plek voor ruim 80 stacaravans. Vooruitlopend op de bouwplannen zijn inmiddels een deel van de caravans verwijderd. De staplekken van de meeste caravans worden deels afgescheiden door beplantingen bestaande uit struiken en bomen of door schuttingen.

De ontsluiting van het terrein vindt plaats door deels verharde paden. Verder is op dit deel van de camping een speelterreintje aanwezig met speeltoestellen.

Onderstaande foto's geven een impressie van het plangebied.

3.2 Het huidig gebruik

Het plangebied wordt gebruikt voor stacaravans, in totaal circa 80 stuks. Deze zijn in het hoogseizoen bijna allemaal bezet. Buiten de zomervakantie is de bezetting uiteraard lager. In de wintermaanden zijn de caravans nauwelijks bezet.

De ontsluiting van het terrein vindt plaats via paden die samenkomen bij het campingcentrum en daar aansluiten op het Jan Roepepad. Ook is het mogelijk om aan de westzijde van het terrein het aangrenzende fietspad te bereiken. Meteen ten westen van het fietspad en aansluitend op het plangebied ligt een wandelpad richting strand. Dit wordt door campingbewoners gebruikt om te wandelen in de duinen.

3.3 Beschrijving van de werkzaamheden en het toekomstig gebruik

Bij het project kan onderscheid gemaakt worden tussen de aanlegfase en de gebruiksfase. De aanlegfase is de periode waarin de aanlegwerkzaamheden plaats vinden, te weten de verwijdering van de caravans en de bouw van de bungalows en plaatsing van de nieuwe caravans. De gebruiksfase is de periode volgend op de aanlegfase wanneer de nieuwe accommodaties in gebruik zijn.

Aanlegfase

De werkzaamheden bestaan uit het verwijderen van de stacaravans en infrastructuur, zijnde de deels verharde paden en leidingen en verder het verwijderen van de beplantingen, schuttingen en verhardingen. De 'ontmanteling' van de caravans is 1 januari 2012 grotendeels afgerond. Aansluitend worden de nog aanwezige beplantingen verwijderd en wordt de nieuwe infrastructuur aangelegd. Vanaf mei 2012 worden de nieuwe caravans geplaatst. Het terrein voor de bungalows zal bouwrijp moeten worden gemaakt hetgeen inhoudt dat de nieuwe infrastructuur aangelegd zal worden (ontsluiting, leidingen e.d.). Ook wordt reliëf aangebracht (kunstmatige duintjes) om het terrein fraaier over te laten lopen in het aangrenzende duinlandschap. De bouw van de bungalows vindt plaats in september tot en met december 2012.

Gebruiksfase

Na de bouwperiode hebben de ruim 80 stacaravans plaats gemaakt voor 28 nieuwe stacaravans en 14 bungalows. Na de bouw en inrichting van het terrein is de ontsluiting van het terrein minder intensief: de lengte aan verharde paden is afgenomen. Doordat er terug wordt gegaan van ruim 80 stacaravans naar 28 stuks en 14 bungalows zijn er minder overnachtingsplaatsen aanwezig. Dit betekent ook dat er bij een volledige bezetting – dus in de zomermaanden - minder personen aanwezig zijn.

Het de verwachting dat de bungalows een hogere bezettingsgraad zullen hebben dan de huidige stacaravans. Dit geldt vooral voor het voor- en naseizoen. Het kan daarom zijn dat als uitvloeisel van de bouw er in het winterhalfjaar meer mensen aanwezig zijn. Dit kan gevolgen hebben voor het gebruik (de storing) van de omgeving, waaronder het Natura 2000-gebied Duinen Ameland (zie verder par. 4.8).

3.4 Beschrijving van de mogelijk optredende storing

De aanleg van het bungalowterrein en de vervanging van de stacaravans heeft tot gevolg dat er storing op kan treden waarbij mogelijk beschermde natuurwaarden in het geding zijn. Bij de beschrijving van de effecten wordt onderscheid gemaakt in de aanlegfase en de gebruiksfase. Hieronder wordt aangegeven welke storing kan worden verwacht. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de effecten ervan op beschermde natuurwaarden.

Aanlegfase

Door het verwijderen van struweel en bomen en de grondwerkzaamheden (aanleg en verwijdering paden en leidingen e.d., aanleg duintjes) kunnen de hier aanwezige natuurwaarden (beschermde flora en fauna) verloren gaan.

Daarnaast treedt er storing op van de omgeving door de aanlegactiviteiten als gevolg van geluid, menselijke aanwezigheid e.d.. Bij de aanlegfase bestaat uit het 'ontmantelen' van de huidige stacaravans. Dit vindt grotendeels plaats in de periode tot 1 januari 2012. Het plaatsen van de nieuwe stacaravans vindt plaats vanaf mei 2012. De bouw van de bungalows vindt plaats in september tot december 2012.

Gebruiksfase

In de gebruiksfase worden de aanwezige bungalows en nieuwe stacaravans benut voor verblijf en overnachting van recreanten. Er vindt enig verkeer plaats over de verharde paden van en naar de bungalows. De hoofdontsluiting blijft plaats vinden via het campingcentrum naar het Jan Roepepad. De ontsluiting naar het fietspad aan de westzijde wordt geconcentreerd op één punt.

In de vorige paragraaf is aangegeven dat de bezetting (aantal aanwezige personen) van het bungalowterrein lager is dan die van het huidige caravanterrein. Althans in de zomerperiode. In de winterperiode kan die hoger uitvallen. Dit kan effecten hebben op storing van beschermde natuurwaarden in het aangrenzende natuurgebied. Zie verder 4.8.

4 EFFECTEN VAN HET PROJECT OP BESCHERMDE NATUURWAARDEN

4.1 Werkwijze

Om vast te kunnen stellen wat de effecten van het project op beschermde natuurwaarden zijn, dienen de natuurwaarden te worden geïnventariseerd. Hiervoor is begin oktober 2011 een veldbezoek uitgevoerd waarbij een globale inventarisatie van de aanwezige flora en hogere fauna is verricht, gericht op het voorkomen van beschermde soorten. Daarbij is een inschatting gemaakt van de waarde van het gebied voor de fauna. Ook is het aangrenzend duingebied bezocht. Verder zijn er verspreidingsatlassen van fauna geraadpleegd van zoogdieren, van reptielen en amfibieën en van dagvlinders in Friesland.

Hieronder vindt eerst een beschrijving plaats van het effect van het project op de verschillende plant- en diergroepen binnen het plangebied. Vervolgens wordt nagegaan wat de consequenties van het project kunnen zijn op de omgeving, in het bijzonder op het aangrenzende Natura 2000-gebied Duinen Ameland (par. 4.8).

4.2 Flora

Inventarisatie flora

In het plangebied staan circa 80 caravans met deels verharde terrasjes en afscheidingen bestaande uit schuttingen en aangeplante struiken en bomen. Dit zijn deels exoten (waaronder coniferen) en verder inheemse soorten als Zwarte els, Esdoorn, Meidoorn, Wilg, Braam, Zilverpopulier, Berk en Rozenbottel. De korte vegetatie bestaat uit grazige vegetatie met grassen en kruiden van voedselrijke standplaatsen afgewisseld met soorten van voedselarmere duingraslanden. De soorten van voedselrijke standplaatsen zijn zeer algemeen voorkomende soorten. De soorten van de duingraslanden zijn iets minder algemeen. Het betreft soorten als Rood zwenkgras, Gewoon struisgras, Gewoon reukgras, Gewone biggenkruid, Duizendblad, Zandzegge, Schapenzuring, Jacobskruiskruid en lokaal Mannetjesereprijs, Duinviooltje, Kruiwilg, Gewone brunel, Zandblauwtje, Vlasleeuwenbek, Zachte ooievaarsbek, Kleine klaver, Schermhavikskruid, Duinroosje, Tormentil, en verder mossen zoals Gewoon gaffeltandmos en Klauwtjesmos. De lokaal aanwezige voedselarmere vegetatie kan gerekend worden tot gemeenschap van Zandzegge van de Klasse der droge graslanden op zandgrond. Vaak is het een rompgemeenschap. Deze vegetatietypen zijn kenmerkend voor vrij droge, zure en voedselarme standplaatsen.

De aangetroffen plantensoorten zijn niet beschermd. Ze staan ook niet vermeld op de Rode Lijst.

Doordat de inventarisatie een eenmalig veldbezoek betreft en vrij laat in het seizoen heeft plaats gevonden, kunnen er soorten zijn gemist die ten tijde van de inventarisatie niet of slecht herkenbaar zijn. Maar gezien de waargenomen vegetatiesamenstelling, de daaruit af te leiden standplaatscondities en het beheer en gebruik, is het verantwoord te stellen dat er vrijwel zeker geen beschermde plantensoorten op de planlocatie voorkomen.

Effecten op beschermde flora

De aanleg van het bungalowterrein gaat ten koste van aanwezige vegetatie. Door de werkzaamheden gaat een deel van de aanwezige flora verloren. Uit de inventarisatie van de flora blijkt dat er op de planlocatie geen beschermde plantensoorten voorkomen. Geconcludeerd kan worden dat het project niet ten koste gaat van beschermde vaatplanten, mossen en korstmossen.

(Op de eventuele effecten voor habitattypen in het aangrenzende Natura 20000-gebied wordt ingegaan in paragraaf 4.8.)

4.3 Vogels

Inventarisatie vogels

Broedvogels

Gegevens over het voorkomen van broedvogels zijn schaars. Van het plangebied zijn geen broedvogelinventarisaties bekend. In het kader van deze natuurtoets heeft er een veldbezoek plaats gevonden waarbij een inschatting is gemaakt van de waarde van het gebied voor de avifauna op basis van biotoopkenmerken, gebiedskennis, veldervaring en het gebruik van het terrein.

Het plangebied wordt gekenmerkt door veel afscheidingen met struiken en bomen. Dit is een geschikt broedbiotoop voor broedvogels van tuinen en erven. Soorten die verwacht kunnen worden zijn: Merel, Zanglijster, Koolmees, Pimpelmees, Fitis en Braamsluiper.

Voor de genoemde broedvogels geldt dat er vermoedelijk enkele soorten zullen voorkomen met hooguit enkele broedparen.

Alle bovengenoemde soorten worden beschermd ingevolge de Flora- en faunawet (Lijst 2: matig hoog beschermingsniveau).

Rust- en foerageergebieden

Het plangebied heeft alleen enig belang als foerageergebied voor de hier aanwezige broedvogels (zie boven). Het gebied heeft verder geen specifieke functie als rust- en foerageergebied voor niet-broedvogels (trekvoegels en wintergasten).

4.3.1 Effecten op beschermde vogels

Aanlegfase

Rekening houdend met de effecten van de voorgenomen werkzaamheden en de aanwezige broedbiotopen wordt er van uitgegaan dat - als de werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden uitgevoerd - er een aantal broedvogels kan worden verstoord. Niet uitgesloten kan worden dat hierbij eieren en/of jongen verloren gaan. De betreffende broedvogels vallen onder de bescherming van de Flora- en faunawet. Deze wet verbiedt handelingen als het doden en opzettelijk verontrusten. Dit betekent dat de werkzaamheden binnen het broedseizoen strijd kan zijn met deze wet.

Het plaatsen van de nieuwe stacaravans is gepland vanaf mei 2012, dus in het broedseizoen. Het plaatsen kan alleen doorgang vinden indien geen broedsels aanwezig zijn. Het is de bedoeling dat voordat de werkzaamheden in het broedseizoen plaats vinden, alle potentiële broedbiotopen zijn verwijderd. Dit betekent dat alle bomen en struiken worden verwijderd. Wanneer dit inderdaad plaats vindt is het project wat betreft broedvogels niet strijdig met de Flora- en faunawet.

Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden is de aanleg - ook zonder verwijdering van het broedbiotoop - niet in strijd met de Flora- en faunawet.

Gebruiksfase

In de gebruiksfase wordt het plangebied min of meer op dezelfde wijze gebruikt als voor uitvoering van het project. De aangeplante bomen en het struweel zullen worden gebruikt door broedvogels. Het gebruik van het terrein is niet strijdig met de natuurwetgeving.

De eventuele effecten op vogels in het aangrenzende Natura 2000-gebied worden besproken in paragraaf 4.8.

4.4 Zoogdieren

4.4.1 Inventarisatie zoogdieren

Op basis van het veldbezoek, veldkennis en verspreidingsatlassen kan worden gesteld dat de volgende zoogdieren mogelijk voorkomen: Egel, Konijn en muizen. Er zijn zeer lokaal muizenholen aangetroffen. Gezien het verspreidingspatroon van muizen op Ameland betreft dit vermoedelijk de Aardmuis of de Veldmuis en mogelijk de Bosmuis. Dit zijn algemeen voorkomende soorten.

Op Ameland komen twee vleermuissoorten voor, de Laatvlieger en de Ruige vleermuis. Het is zeker niet de verwachting dat er verblijfplaatsen voorkomen. Er zijn ook geen verblijfplaatsen in de omgeving bekend. Beide soorten kunnen wel foeragerend voorkomen. Maar de waarde van het gebied voor vleermuizen is beperkt gezien de aanwezige storing door recreanten.

De genoemde vleermuizen zijn beschermd ingevolge de Flora- en faunawet (lijst 1 Ff-wet). Voor de (mogelijk voorkomende) vleermuizen geldt dat deze genoemd zijn in bijlage 4 van de Habitatrichtlijn (lijst 3 Ff-wet). Deze soorten behoeven een strikte bescherming.

Tabel 1: Wettelijke status van de mogelijk aanwezige zoogdieren.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Ff-wet	Hab.r'lijn	Rode Lijst
<i>Eptesicus serotinus</i>	Laatvlieger	3	4	
<i>Pipistrellus nathusii</i>	Ruige vleermuis	3	4	
<i>Erinaceus europaeus</i>	Egel	1		
<i>Microtus arvalis</i>	Veldmuis	1		
<i>Microtus agrestis</i>	Aardmuis	1		
<i>Apodemus sylvaticus</i>	Bosmuis	1		
<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Konijn	1		

Ff-wet	<i>Aangegeven is of de soort in de Flora- en faunawet van 1 april 2002 is opgenomen en in welke lijst (1, 2 of 3) de soort staat vermeld.</i>
Hab.r'lijn	<i>Aangegeven is in welke bijlage van de Habitatrichtlijn de soort is opgenomen. 2 = soorten waarvoor aanwijzing van speciale beschermingszone vereist is 4 = bijlage 4: soorten die een strikte bescherming behoeven p = prioritaire soort</i>
Rode Lijst	<i>Aangegeven is in welke categorie de soort in de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland is opgenomen (Lina & Van Ommering; 1994).</i>

4.4.2 Effecten op beschermde zoogdieren

Geconstateerd is dat in het plangebied een aantal beschermde zoogdieren voor kan komen. Door de uitvoering van het project kunnen mogelijk muizenholen (met inhoud) worden vernietigd en kunnen er muizen verloren gaan. Het effect van storing van de andere soorten is beperkt aangezien eventueel aanwezige soorten kunnen vluchten.

De muizen die mogelijk verloren gaan staan vermeld op lijst 1 van de Flora- en faunawet hetgeen betekent dat een 'licht beschermingsniveau' geldt. Voor deze soorten is bij eventuele verstoring geen ontheffing nodig.

Voor de streng beschermde vleermuizen geldt dat niet duidelijk is of ze foeragerend voorkomen. Ook in het geval dat ze voorkomen geldt dat uitvoering van het project geen negatief effect heeft. Er gaan geen verblijfplaatsen verloren. Het gebied blijft geschikt als foerageergebied.

4.5 Amfibieën en reptielen

4.5.1 Inventarisatie amfibieën en reptielen

Voor informatie over het mogelijk voorkomen van amfibieën en reptielen is een veldinventarisatie uitgevoerd en de Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen (Bergmans & Zuiderwijk, 1986) geraadpleegd. Gezien de aanwezige terreincondities en biotopen kan gesteld worden dat het plangebied van weinig waarde is voor amfibieën. Het plangebied en directe omgeving is vrij droog en er komt geen moeras of open water voor dat voortplantingsbiotoop is voor amfibieën. Het de daarom de verwachting dat er in het plangebied hooguit incidenteel amfibieën voorkomen.

Tabel 2: Wettelijke status van de amfibieën en reptielen die mogelijk voorkomen.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	FF-wet	Hab.r'lijn	Rode Lijst
Triturus vulgaris	Kleine watersalamander	1		
Bufo calamita	Rugstreeppad	3	4	
Rana temporaria	Bruine kikker	1		
Bufo bufo	Gewone pad	1		

FF-wet	Aangegeven is of de soort in de Flora- en faunawet van 1 april 2002 is opgenomen.
Hab.r'lijn	Aangegeven is in welke bijlage van de Habitatrichtlijn de soort is vermeld. 2 = soorten waarvoor aanwijzing van speciale beschermingszone vereist is 4 = bijlage 4: soorten die een strikte bescherming behoeven
Rode Lijst	Aangegeven is in welke categorie de soort in de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland is opgenomen.

4.5.2 Effecten op beschermde amfibieën en reptielen

Uit de inventarisatie is gebleken dat de kans dat er op de planlocatie amfibieën of reptielen voorkomen gering is. Alleen de Rugstreeppad heeft een streng beschermingsregime. Voor de andere soorten geldt dat ze vermeld staan op lijst 1 van de Flora- en faunawet hetgeen betekent dat een 'licht beschermingsniveau' geldt. Voor deze soorten is bij eventuele verstoring geen ontheffing nodig. Geconcludeerd kan worden dat er zeer waarschijnlijk geen negatieve effecten op zullen treden voor amfibieën en reptielen en er geen ontheffing nodig is.

4.6 Vlinders

4.6.1 Inventarisatie vlinders

Gezien de voorkomende terreincondities en biotopen is het niet de verwachting dat er beschermde vlinders voorkomen.

4.6.2 Effecten op beschermde vlinders

Aangezien er zeer waarschijnlijk geen beschermde vlinders voorkomen kan geconcludeerd worden dat het project geen negatieve effecten heeft voor beschermde vlinders.

4.7 Overige fauna

4.7.1 Inventarisatie overige fauna

Gezien de aanwezige biotopen en de verspreidingspatronen van beschermde soorten op Ameland, heeft de planlocatie geen belangrijke waarde voor de overige fauna. Er komen waarschijnlijk geen beschermde soorten van de overige fauna voor.

4.7.2 Effecten op beschermde overige fauna

Uit de inventarisatie is gebleken dat er op de planlocatie zeer waarschijnlijk geen beschermde overige fauna voorkomt. Geconcludeerd kan worden dat het project geen negatieve effecten heeft op beschermde overige fauna.

4.8 Beschermde gebieden

4.8.1 Inventarisatie beschermde gebieden

Het plangebied grenst aan het Natura 2000 gebied Duinen Ameland (figuur 2). Dit gebied ligt meteen ten westen van de camping, dus ook de zeer smalle zone tussen fietspad en camping vormt nog onderdeel van het Natura 2000-gebied.

Bij elk Natura 2000-gebied behoort een aantal beschermde habitats en soorten. Deze zijn genoemd in het aanwijzingsbesluit en behoeven speciale aandacht. In het kader van Natura 2000 zijn voor deze habitats en soorten specifieke doelstellingen geformuleerd. Een volledig overzicht van de doelen is weergegeven in bijlage 2.

Figuur 2: Ligging plangebied (rood) in relatie tot het Natura 2000-gebied Duinen Ameland.
De groengele arcering is het Natura 2000-gebied Duinen Ameland.

4.8.2 Inventarisatie beschermde habitattypen

Het Natura 2000-gebied Duinen Ameland herbergt een aantal habitattypen die worden beschermd. In het gebied meteen ten westen van de camping komt het habitatype *H2130B Grijze duinen (kalkarm)* voor (bron: Habitattypenkaart Duinen Ameland (in concept)). Dit habitatype is genoemd in het aanwijzingsbesluit en wordt beschermd. Voor het habitatype H2130B Grijze duinen is in het betreffende aanwijzingsbesluit aangegeven dat er een uitbreidingsdoelstelling geldt voor zowel oppervlakte als de kwaliteit. Dit betekent dat binnen het gebied van Duinen Ameland het areaal van het habitatype vergroot dient te worden en dat de kwaliteit van het bestaande habitatype moeten worden verbeterd.

Het habitatype Grijze duinen wordt aangetroffen in een zeer groot deel van de duinen op Ameland. Het heeft vaak een matige kwaliteit.

4.8.3 Effecten op beschermde habitattypen

Het project heeft geen negatief effect op het habitatype H2130B Grijze duinen. Een mogelijk effect van de bouw van de bungalows is een toename van de recreatiedruk (wandelaars). De verwachting is echter dat het aantal wandelaars eerder af zal nemen dan toenemen, gezien de afname in overnachtinggelegenheden. Bovendien wordt het wandelen geleid over het aanwezige pad. Ook is betreding van het habitatype vaak niet schadelijk maar kan het zelfs positieve gevolgen voor het habitatype hebben. Een knelpunt voor de Grijze duinen is namelijk vergrassing doordat verstuiving ontbreekt en door versnelde verzuring en de vermessing als gevolg van atmosferische depositie. Daardoor ontstaat een vrij eenvormige vegetatie waarbij kalkminnende soorten verdwijnen en er uiteindelijk vergrassing (Duinriet) en verstruweling optreedt. Door betreding met als gevolg lokaal enige verstuiving komt kalkrijker en voedselarm zand aan maaiveld hetgeen positieve effecten heeft voor de vegetatie en het habitatype.

4.8.4 Inventarisatie beschermde soorten

Habitatsoorten

Binnen het plangebied en directe omgeving komen geen habitatsoorten voor die genoemd worden in het aanwijzingsbesluit. Voor het habitatgebied Duinen Ameland is de *Groenknolorchis* aangewezen, een soort van vochtige, kalkrijke (jonge) duinvalleien. Dergelijke valleien zijn niet aanwezig in de directe omgeving.

Niet-broedvogels

In het aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied staan geen niet-broedvogels vermeld.

Broedvogels

Van de in het kader van Natura 2000 beschermde broedvogels komt mogelijk de *Tapuit* en de *Eider* in de directe omgeving van het plangebied voor. Het droge duingebied voldoet als broedbiotoop voor deze soorten, al is het de verwachting dat in de zone grenzend aan de camping geen broedvogels worden aangetroffen vanwege de storing door de aanwezigheid van de camping en het fietspad.

Hoewel het gebied in beginsel geschikt is, broeden de *Blauwe kiekendief* en de *Velduil* niet in de directe omgeving. Ook de andere Natura 2000-soorten broeden niet in de omgeving. Voor de *Roerdomp*, de *Rietzanger*, de *Porseleinhoen* en de *Bruine kiekendief* is er geen geschikt broedbiotoop (moeras) aanwezig. De kwalificerende Vogelrichtlijnsoort *Grauwe klauwier* komt niet meer voor op Ameland.

4.8.5 Effecten op beschermde soorten

Habitatsoorten

Door het ontbreken van habitatsoorten in of in de directe omgeving van het plangebied, is er geen negatief effect op habitatsoorten.

Niet-broedvogels

Er zijn in het aanwijzingsbesluit geen niet-broedvogels genoemd zodat er geen effect is op deze categorie vogels.

Broedvogels

Voor het aspect gebiedsbescherming dient beoordeeld te worden of de waarde van het Natura 2000-gebied voor de aangewezen broedvogels is gewaarborgd. Als toetsingscriterium geldt de afweziging of de kwaliteit van de leefgebieden van deze soorten niet verslechtert (art. 2, tweede lid HR.).

Het is niet de verwachting dat door de aanleg van het bungalowterrein de storing in het Natura 2000-gebied Duinen Ameland toeneemt. Na de inrichting van het gebied is de storing niet wezenlijk veranderd. Dit is gebaseerd op het volgende.

- Het aantal aanwezigen neemt niet toe; het aantal slaappleaatsen en daarmee het aantal verblijfsrecreanten neemt juist af.
- De storing door wandelen wordt geleid en blijft geconcentreerd plaats vinden op een enkel wandelpad.
- Actueel broedgebied (mogelijk van Tapuit en Eider) zal zich bevinden op enige afstand – buiten de storingszone – van de camping. Dit is – vanaf de camping gezien – achter de eerste duinenrij die langs het fietspad ligt. De storing door menselijke aanwezigheid, licht en geluid is hier beperkt door de fysieke aanwezigheid van de duinenrij.

Geconcludeerd wordt dat er geen sprake is van verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied van de broedvogels door de aanleg van het bungalowterrein. De kwaliteit van het broedgebied verslechterd niet.

5 CONCLUSIES

Op basis van dit onderzoek kunnen de volgende conclusies worden getrokken over de effecten van het project op beschermde natuurwaarden.

Flora	- geen negatief effect op beschermde flora (vaatplanten, mossen en korstmossen)
Vogels	<p><u>Aanlegfase</u></p> <p>- negatief effect op beschermde broedvogels bij uitvoering binnen het broedseizoen. Uitvoering project binnen broedseizoen is strijdig met de Flora en faunawet.</p> <p>- geen negatief effect op beschermde broedvogels bij uitvoering buiten het broedseizoen.</p> <p>- geen negatief effect op beschermde niet-broedvogels</p> <p><u>Gebruiksfase</u></p> <p>- geen negatief effect op broedvogels en niet-broedvogels</p>
Zoogdieren	<p>- mogelijk een negatief effect op beschermde muizen. Echter uitvoering van het project is <u>niet</u> strijdig met Flora en faunawet en de Natuurbeschermingswet.</p> <p>- geen negatief effect op overige beschermde zoogdieren</p>
Amfibieën en reptielen	- geen negatief effect op beschermde amfibieën en reptielen
Overige fauna	- geen negatief effect op overige beschermde fauna
Habitattypen	- geen negatief effect op beschermde habitattypen

Flora- en faunawet

Het uitvoeren van de geplande aanlegwerkzaamheden binnen het broedseizoen is in strijd met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze stelt: *het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren*. De werkzaamheden die samenhangen met uitvoering van het project kunnen leiden tot verstoring van nesten van enkele beschermde vogels. De uitvoering van de werkzaamheden binnen het broedseizoen is derhalve niet toegestaan; hier wordt geen ontheffing voor verleend.

Het project kan wel doorgang vinden wanneer voor aanvang van de werkzaamheden en buiten het broedseizoen alle aanwezige broedbiotopen worden verwijderd. Dit is een strikte voorwaarde voor uitvoering binnen het broedseizoen.

Door uitvoering van het project kunnen beschermde muizen verloren gaan. De muizen die hierbij mogelijk verloren gaan staan vermeld op lijst 1 van de Flora- en faunawet hetgeen betekent dat een 'licht beschermingsniveau' geldt. Voor deze soorten is bij eventuele verstoring geen ontheffing nodig.

Voor de overige beschermde flora en fauna geldt dat er geen negatieve effecten worden verwacht waardoor het project in dat opzicht niet in strijd is met de Flora- en faunawet.

Het project is, indien gehouden wordt aan bovenstaande beperking ten aanzien van de broedvogels, niet in strijd met de Flora- en faunawet. Er hoeven dan ook geen ontheffingen te worden aangevraagd in het kader van de Flora- en faunawet.

Natuurbeschermingswet

De uitvoering van het project heeft geen negatief effect op het Natura 2000-gebied Duinen Ameland. De storing binnen het Natura 2000-gebied zal niet toenemen door uitvoering van het project. Er is geen negatief effect voor de aanwezige habitattypen, de habitatsoort en de broedvogels. De kwaliteit van de leefgebieden van de Natura 2000-soorten verslechtert niet.

LITERATUURLIJST

Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging. KNNV, Hoogwoud.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (1992; red.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren, 3e druk. KNNV, Utrecht.

Janssen J.A.M. & J.H.J Schaminée, 2003. De Europese Natuur in Nederland Habitattypen Ministerie van Landbouw, Natuurbescherming en Visserij.

Klaassen, O. 2002. Broedvogels van de terreinen van Staatsbosbeheer op Ameland in 2001. SOVON-inventarisatierapport 2002/02.

Krol, J. & J.F. de Jong 2011. Roofvogelinventarisatie Ameland. Broedparen Roofvogels 2010.

Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (1997). Atlas van Nederlandse vleermuizen; onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting, 2000. Dagvlinders in Fryslân. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden; KNNV, Utrecht.

SOVON Vogelonderzoek, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000, Nederlandse fauna 5. Nationaal Historisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Versluys, M., H. Engelman, D. Blok & R. van der Wal, 1997. Vogels van Ameland. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, 1983. Natuurbeheer in Nederland. Deel 2. Dieren. Pudoc, Wageningen.

Bijlage 1: overzicht plangebied.

BIJLAGE 2: Overzicht Natura 2000 doelen (bron: <http://www.minlnv.nl>; 29 juni 2010).

Essentietabel Natura 2000-gebied 005, Duinen Ameland

Kernopgaven

	Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Duinen)	Samenhangend landschap met aantal gradiënten en mozaïeken door versterken van noord-zuid gradiënt en samenhang daarbinnen, herstel gradiënt van zeereep-binnenduinrand: droog-nat, meer of minder wind, meer of minder zout, jong-oud, 3) behoud en herstel van mozaïeken: open-dicht, hoog-laag, behoud en herstel van rust en donker voor fauna en het versterken samenhang met Noordzee, Wadden en Delta én met Meren en Moerassen.
2.01	Witte duinen en embryonale duinen	Ruimte voor natuurlijke verstuuving: witte duinen H2120 en embryonale duinen H2110 o.m. van belang als habitat voor kleine mantelmeeuw A183, dwergsterm A195, bontbekplevier A137 en strandplevier A138.
2.02	Grijze duinen	Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130, ook als habitat van tapuit A277, velduil A222 en blauwe kiekendief A082, door tegengaan vergrassing en verstruweling.
2.05	Open vochtige duinvalleien (incl. vochtige duinbossen)	Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit van vochtige duinvalleien (kalkrijk) H2190_B. Behoud vochtige duinvalleien H2190 als habitat van roerdomp A021, lepelaar A034, blauwe kiekendief A082, velduil A222, noordse woelmuis *H1340, nauwe korfstak H1014 en groenknolorchis H1903 (vergroting oppervlakte is vrijwel overal gedaan). Op Terschelling en Schiermonnikoog meer ruimte voor duinbossen (vochtig) H2180_B.
2.08	Gradiënt binnenduinrand	Herstel hydrologie/vochtgradiënt duinbossen (binnenduinrand) H2180_C, heischrale graslanden *H6230 en blauwgraslanden H6410 (Schouwen, Texel, Terschelling, Schiermonnikoog, langs vastelandskust én Goeree en Voorne). Op Texel mede t.b.v. noordse woelmuis *H1340.

Instandhoudingsdoelstellingen

Habitattypen	SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven
H2120	Witte duinen	-	=	=			2.01
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)	--	=	=			2.02, -
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	--	>	>			2.02, -
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	--	>	>			2.02, -
H2140A	*Duinheiden met kraaihei (vochtig)	-	=	>			
H2140B	*Duinheiden met kraaihei (droog)	-	=	=			
H2150	*Duinheiden met struikhei	+	=	=			
H2160	Duindoornstruwelen	+	=	=			
H2170	Kruipwilgstruwelen	+	= (<)	=			
H2180A	Duinbossen (droog)		=	=			
H2180B	Duinbossen (vochtig)		=	=			
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)		=	=			2.08, W
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	-	=	=			2.05, W
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	-	>	>			2.05, W
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	-	=	>			2.05, W
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	-	=	=			2.05, W
H6230	*Heischrale graslanden	--	>	>			2.08, W
Habitatsoorten							
H1903	Groenknolorchis	--	>	>	>		2.05, W
Broedvogels							
A021	Roerdomp	--	=	=		2	2.05, W
A063	Eider	--	>	>		100	
A081	Bruine Kiekendief	+	=	=		40	
A082	Blauwe Kiekendief	--	>	>		20	2.02, - 2.05, W
A119	Porseleinhoen	--	=	=		2	
A222	Velduil	--	>	>		20	2.02, - 2.05, W
A277	Tapuit	--	>	>		100	2.02, -
A295	Rietzanger	-	=	=		230	
A338	Grauwe Klauwier	--	>	>		5	

deze tabel is gebaseerd op het definitief aanwijzingsbesluit
Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Legenda

W	Kernopgave met wateropgave
⚠	Sense of urgency: beheeropgave
⚠	Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
SVI landelijk	Landelijke Staat van Instandhouding (- zeer ongunstig, - matig ongunstig, + gunstig)
=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering